

Kalina Micheva-Peycheva

(Bulgaria, Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences)

Prof. Anatol Anchev Turns 70

Калина Мичева-Пейчева

(България, Институт за български език, БАН)

Професор Анатоли Анчев на 70 години

Проф. д.ф.н. Анатоли Анчев наскоро навърши 70 години, петдесет от които с право можем да кажем, че са отдадени на науката. Струва ми се много точно определението на проф. Г. Симеонова за него: „създател на поетична народоука”. Защото и в научните си изследвания, и в поезията си А. Анчев възплъщава знанието за българското слово и култура и го пресъздава в аналитични структури и поетични образи символи. Дълъг и богат на творчески постижения е пътят на учения.

През 1977 г. Анатоли Анчев завършва специалността „Българска филология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Като студент е един от основателите на кръжока „Проф. Ив. Д. Шишманов“, още по време на следването си участва в теренни фолклорни експедиции, в конференции на младите фолклористи, дипломната му работа е свързана със сватбения ритуал в Хасковски окръг. Затова съвсем естествено започва работа през 1978 г. в Института за фолклор при БАН, от 1995 г. работи в Етнографския институт с музей, реструктуриран през 2010 г. в Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Така научната му биография се реализира в една от областите на филологията – фолклористиката.

През 1991 г. А. Анчев защитава докторска дисертация, от 1998 г. е доцент, а от 2010 – професор. През 2008 г. става доктор на филологическите науки с темата за лудостта в българския фолклор. Тя е обект на проучване в две монографии („Неизразимото слово на лудостта в тялото на българската традиционна култура“, 2006 и „Лудостта в българския фолклор“, 2018) и в много статии и лекции на Анатоли Анчев. Във всички свои публикации авторът се опира на огромен езиков материал, който ексцерпира от диалектите, от пословици и поговорки, от народни песни, анекдоти и вицове. Така той създава собствен корпус от названията на психичноболен човек в българския език, които интерпретира с методите на етнолингвист и аналитичнопсихологически антрополог. Резултатите от неговите анализи са впечатляващи за всеки езиковед и културолог. Лудостта като феномен в българското битие се свързва с ритуалите в традиционната култура, които имат лечебно действие и терапевтична функция, а много от засвидетелстваните имена на лечебните обреди са обяснени според принципите на етнолингвистиката с действието на различни психологични механизми и с влиянието на основните психологични архетипи, установени от К. Г. Юнг. При разработването на темата за лудостта А. Анчев обединява езикознание, фолклористика и аналитична психология. Това става възможно единствено поради високия професионализъм, изключителните знания и креативния подход на изследователя. Доказателство за този подход откривам във всяка проява на учения, например в една от лекциите на А. Анчев за народните вярвания, свързани с бо-

лестите, са анализирани епилепсията (*принадлива болест, вънкашна болест* и др.), парализата (*урама, ограма*), чумата (*каран, колер, куда*), уроките (*зарек*), като названията на болести и обредите за тяхното прогонване са осмислени чрез юнгианските архетипи.

От 2007 до 2021 г. А. Анчев води лекционен курс на тема „Юнгиански подход към българския фолклор“. През 2011–2017 г. е ръководител на курса „Ритуалът в традиционната култура“. Организира два семинара: „Семинари по аналитична психология“ и „Сънищата в българските фолклорни традиции“, в които участват учени от няколко института на БАН. Така проф. Анчев се утвърждава не само като изследовател, но и като интересен и завладяващ лектор, който умее да вдъхновява и образова своите слушатели.

Всеки филолог, и особено етнолингвист, би намерил нещо полезно и новаторско в творчеството на проф. Анчев, защото то е наистина огромно и разнообразно. А. Анчев е автор на 21 монографии, 53 статии и 8 студии. Основните проблеми в научните си изследвания самият той обобщава по следния начин:

„българската народна песенност; обредността; българската народна демонология; взаимовръзката между армия и фолклор; лудостта в българския фолклор; българските народни занаяти; историята на българската фолклористика, етнология и антропология; „съвременните“ прояви на българския фолклор; сънищата и фолклорът; психологическа същност на българската традиционна култура“ („Моята научна биография“ 2022: 22).

Много от книгите на проф. Анчев изграждат стройна система от образи и вярвания, изразени чрез езика във фолклорните текстове и чрез действията в ритуалите. По този начин могат да се осмислят изследванията върху вампирите като нечисти същества, сянката като второ Аз, проява на несъзнаваното и често на тъмното, злото, нечистото, Ковача като demiург, но и като отгонител на вампирите и други зли сили.

Някои от монографиите имат обобщаващ характер и в тях авторът доказва, че изучаването на фолклорното богатство на българския народ е основна задача на съвременната наука, такава е идеята във „Фолклорът – съдба на българите“, 1995 г. „Фолклор и фолклористика – пресечна точка на съдби (Опити за оцелостяване на личността)“, 2021 г. Немалка част от изследванията на А. Анчев са посветени на утвърждаването на едно ново направление във фолклористиката – аналитичнопсихологичната антропология. Например: „Юнгиански подход към българския фолклор“, 2007; „Фолклор и аналитична психология. Една юнгианска конференция през погледа на фолклориста“, 2008; „От психологическата основа в народоуката на Иван Д. Шишманов до българската аналитичнопсихологическа антропология“, 2016. Това е делото на живота на учения, на него той отдава много време, творчески сили и любов. Не става дума само за научни публикации, а и за лекции пред студенти и докторанти в БАН, за доклади на конференции, за ръководство на докторанти с дисертации на теми, свързани с юнгианските подходи към традиционната култура, за подкрепа на научно израстване на млади специалисти в тази област, за организиране на научни семинари за учени от БАН. Тази дейност на А. Анчев безспорно оставя следа – той създава школа от подготвени и знаещи антрополози, които ще продължат делото му, макар че все още няма секция „Аналитичнопсихологична антропология“ в Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей, БАН.

Ще спомена още един приносен момент в научната дейност на проф. Анчев – разработването на проблематиката на сънищата и сънотълкуването в българския фолклор в поредица научни и научнопопулярни книги, които се радват на добър прием и се произдават. Ученият разглежда сънищата в различни дялове на народното творчество – песни, разкази, приказки, легенди, пословици и поговорки, гатанки и фразеологизми. Отново е събран огромен езиков материал, като част от него при лични теренни проучвания в Бан-

ско и Сакар. Сънотълкуването се изследва в диахрония: в средновековната и възрожденската книжнина, в традиционната култура и в съвременността. Прилагат се методите на аналитичната психология за разкриване на архетипната същност на сънищата и психотерапевтичните им функции. Тук е мястото да се каже, че А. Анчев е автор и на 13 научно-популярни книги, като немалка част от тях са съвременни съновници.

Дългогодишният път на проф. Анчев не се изчерпва само със стойностните му научни публикации, работа по проекти, съставителство и редакторство на сборници, тематични броеве на списания, организиране на семинари, публични лекции. Всичко това е част от делото му, с която той формира своя собствен принос в развитието на науката. Но в същото време той помага на други учени и формира следовници, които да продължат пътя му. Става дума за ръководството на дипломанти и докторанти, за лекциите пред студенти и докторанти, за помощта при написване на дисертации, за участието в Научно жури за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, както и за избор на главен асистент, доцент и професор. Проф. Анчев непрекъснато се раздаваше, напътстваше младите, подкрепяше вече утвърдените изследователи, не се боеше да критикува, когато беше необходимо. Така на практика се реализират неговите високи изисквания към истинската наука.

Когато човек навършва определени години, сякаш е време за равностетка. Затова колкото и огромна и ползотворна да е научната дейност на проф. Анчев, не можем да отменим стихосбирките на поета А. Анчев. И те са многобройни – 26. В тях диша словото на един изключително надарен, премислящ и преживяващ битието творец, който владее изкуството на поетиката. За мен особено интересна е симбиозата между учения и поета, защото в много от лирическите произведения на Анатоли присъстват образи и вярвания от българския фолклор, преосмислени и представени по поетичен начин. Поразява ме също богатството на неговата творческа натура, въплътено в сборника с детски стихотворения „Прощъпалник“, 2022 г. В рими и ритми в него присъстват цялата природа, както и човешкият свят, и знанието – букви и цифри, родината и близките. Всичко оживява пред погледа на детето, пъстро и истинско. Мисля си, че лично аз бих била щастлива да чета тези стихове на деца.

Ще цитирам думите на А. Анчев:

„Аз съм филолог по професия, фолклорист по призвание, етнолог по стечение на обстоятелствата, аналитичнопсихологически антрополог по любов и поет по Божия дарба.“ („Моята научна биография“ 2022)

Те много точно отразяват многообразието и широтата на неговите творчески занимания, респектират със скромността и себеуважението, утвърждават стойността на големия творец.

На 70 години проф. Анчев има още много планове – да продължи да издава събраните фолклорни материали, да завърши своя труд върху наследството на родителите си, да разработва още фолклорни феномени с методите на аналитичната психология. Знаем, че със сигурност ще успее, предстоят му още много творчески предизвикателства и постижения.

Честит юбилей на големия изследовател, колега, приятел, учител, поет! Нека се множат годините му, нека се сбъдват мечтите му, нека ни радват книгите му!